

بررسی میزان آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی این دانشگاه در سال ۱۳۹۰

شهره سید حسینی^۱ | محمد جواد ال مختار^۲ | فاطمه اناری^۳

۱. کارشناس ارشد کتابداری پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر tanin64@gmail.com

۲. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی، مرکز تحقیقات فناوری اطلاعات در امور سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان ایران

alemokhtar@lib.mui.ac.ir

۳. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه اصفهان f.anari@yahoo.com (نویسنده مسئول)

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۰۵/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۲/۳۰

چکیده

هدف: پژوهش حاضر به بررسی میزان آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی این دانشگاه پرداخته است، و تلاش دارد، علاوه بر یافتن مشکلات و موانع پیش روی استفاده هر چه بیشتر از این منابع اطلاعاتی، راهکارهای لازم جهت اشاعه مطلوب اطلاعات توسط کتابداران و بهبود و یا ارتقاء وضعیت موجود ارائه دهد.

روش پژوهش: پژوهش حاضر پیمایشی و از نوع کاربردی است، و جامعه آماری آن را کلیه کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان تشکیل می‌دهند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه است که پس از توزیع و جمع‌آوری، داده‌های به دست آمده، از طریق نرم‌افزار آماری اس پی اس در سطح آمار توصیفی تجزیه و تحلیل شده است.

یافته‌ها: نتایج نشان می‌دهد میانگین نمره آشنایی واقعی کتابداران در رابطه با پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن ۵۱/۵۲ با انحراف معیار ۲۶/۴ می‌باشد. آزمون t-test نشان داد بین رشته تحصیلی و میزان آگاهی و استفاده کتابداران از پایگاه‌های تمام متن رابطه معناداری وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی اسپیرمن نشان داد بین سطح تحصیلات کتابداران با نمره آگاهی، استفاده و نمره آشنایی واقعی آنان رابطه معنادار مستقیم وجود دارد، و بیشترین رتبه آگاهی و استفاده آنان ابتدا مربوط به پایگاه‌های تمام متن داخلی و سپس پایگاه‌های خارجی می‌باشند.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد میزان آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی این دانشگاه در حد متوسط به بالا است. جنسیت کتابداران در میزان آگاهی و استفاده آنان تأثیر نداشت، ولی بین سطح تحصیلات و هم‌چنین رشته تحصیلی و نمره آگاهی و استفاده آنان رابطه معنادار مستقیم وجود دارد. بیشترین میزان آگاهی و استفاده آنان ابتدا مربوط به پایگاه‌های داخلی و سپس پایگاه‌های خارجی می‌باشد، و بر اساس نتایج این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که هرچه در طول زمان میزان آگاهی کتابداران نسبت به پایگاه‌ها افزایش و یا بلعکس کاهش یافته، میزان استفاده آنان نیز به همان نسبت تغییر کرده است.

واژه‌های کلیدی: کتابدار، پایگاه اطلاعاتی تمام متن، آگاهی، استفاده، صفحه خانگی، کتابخانه مرکزی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.

مقدمه

امروزه در عصر فناوری‌های نوین اطلاعاتی، کتابداران به عنوان مهم‌ترین حلقه ارتباطی بین استفاده کنندگان و منابع اطلاعاتی محسوب می‌شوند و چنانچه ایفاگر نقش اصلی خود باشند، انقلاب عظیمی در کتابخانه‌های دانشگاه‌ها به وجود خواهد آمد. زیرا با رشد تصاعدی منابع الکترونیکی تمام متن و افزایش تقاضا برای استفاده از این منابع، تغییر الگوهای رفتار اطلاع‌یابی کتابداران نیز به عنوان یک ضرورت احساس می‌شود. پس وظیفه و رسالت کتابداران است که با افزایش میزان آگاهی خود نسبت به پایگاه‌های اطلاعاتی و روش‌های صحیح و مطلوب استفاده از آنها پاسخ‌گوی نیاز کاربران خود باشند.

همچنین امروزه نسخه‌های الکترونیکی بسیاری از محصولات علمی، اعم از کتاب و نشریات تولید شده و سهل الوصول‌تر از نسخه چاپی می‌توانند در تأمین نیازهای علمی افراد محقق به کار روند. رشد روزافزون شرکت‌ها و تولیدکنندگان موتورهای جست‌وجوگر و بانک‌های اطلاعاتی متنوع علمی نیز در همین راستا بوده است (مرادی، ۱۳۸۴).

در حال حاضر پایگاه‌های اطلاعاتی امکان دسترسی به اطلاعات کیفی را فراهم می‌آورند و در این راستا داشتن آگاهی از نیاز کاربران و پاسخ مناسب به نیاز آنها در قالب تهیه پایگاه‌های اطلاعاتی از وظایف هر مرکز بزرگ آموزشی و اطلاعاتی به شمار می‌رود. دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نیز از این امر مستثنی نیست. با توجه به اینکه دانشگاه علوم پزشکی رشته‌هایی را تحت پوشش قرار می‌دهد که نسبت به سایر علوم (نظیر علوم انسانی، اجتماعی و...) روزآمدتر می‌باشد. بنابراین لازم است به شناسایی و معرفی پایگاه‌های علمی معتبر در این زمینه مبادرت ورزند. همچنین چون کتابداران وظیفه دارند، حجم بالای اطلاعات را در کمترین زمان با مناسب‌ترین روش و کمترین انرژی به دست کاربران برسانند، و نیز با توجه به نقش روزافزون آنها در اشاعه و گسترش اطلاعات، لازم است، با انجام چنین پژوهش‌هایی، میزان آگاهی و استفاده کتابداران (به عنوان رابط یا واسط بین

پایگاه‌های اطلاعاتی و کاربران) را از پایگاه‌های علمی به خصوص پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن که رضایت تعداد بیشتری از مراجعین را جلب می‌نماید، مورد بررسی دقیق قرار داده، و با این کار علاوه بر یافتن مشکلات و موانع پیش روی آنها می‌توان راه‌کارهای لازم جهت اشاعه مطلوب اطلاعات توسط کتابداران و بهبود و یا ارتقاء وضعیت موجود ارائه داد، و با استفاده از یافته‌های پژوهش نسبت به حل مشکلات احتمالی اقدام نمود و در جهت استفاده هر چه بیشتر از این منبع اطلاعاتی گام مؤثر برداشت. در این راستا پژوهش‌هایی در داخل و خارج کشور انجام شده است.

در بین پژوهش‌های داخل کشور فرج پهلوی و شهبازی (۱۳۸۱) پژوهشی با عنوان عوامل مؤثر در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی، بررسی نگرش‌ها و عملکرد دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی انجام دادند. هدف این بررسی، پی بردن به عوامل مؤثر بر استفاده از پایگاه‌های داده‌های لوح فشرده نوری از دید کاربران نهایی این پایگاه‌ها و بررسی رابطه میان نگرش کاربران با عملکرد آنان است. آل مختار و رحیمی (۱۳۸۲) در پژوهشی به بررسی میزان آشنایی و استفاده محققین و پژوهشگران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با شیوه‌های دسترسی به اطلاعات الکترونیک پرداختند. رحیمی و آقاجانی (۱۳۸۲) پژوهشی تحت عنوان میزان آشنایی و وضعیت استفاده از بانک‌های اطلاعاتی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۸۲ انجام داده‌اند. رحیمی و بهلول (۱۳۸۳) پژوهشی با عنوان بررسی میزان استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از اینترنت، و عوامل مؤثر بر استفاده از آن، به انجام رسانیده‌اند. زاهدی و جوکار (۱۳۸۳) در پژوهشی تأثیر دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته بر خدمات تحویل مدرک در کتابخانه‌های دانشگاهی ایران را بررسی کردند. سلمانی ندوشن (۱۳۸۶) نیز در پژوهشی میزان، مطلوبیت و عوامل مؤثر بر استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال ۸۶-۱۳۸۵ را مورد بررسی قرار داد. جوکار و حیاتی (۲۰۰۹) در پژوهشی به سنجش میزان آشنایی دانشجویان تحصیلات

بیشتر پژوهش‌های داخلی و خارجی انجام شده در این زمینه، به بررسی عوامل مؤثر در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی، و آن هم بیشتر بر جامعه استفاده کننده از کتابخانه متمرکز شده است. هم‌چنین تعدادی از پژوهش‌های انجام شده نیز، به بررسی میزان آشنایی و استفاده از خدمات اینترنتی در کتابخانه‌ها پرداخته‌اند. اما، کمبود تحقیق در این زمینه باعث شد تا در پژوهش حاضر، به بررسی میزان آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی این دانشگاه در سال ۱۳۹۰ پردازیم.

در این پژوهش به دو گروه از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی دانشگاه اصفهان (پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن داخلی و پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن خارجی) اشاره شده است. از میان پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن داخلی به مگیران^{۱۱}، سید^{۱۲}، ایرانمدکس^{۱۳} و از میان پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن خارجی به ساینس دایرکت^{۱۴}، پروکوئست^{۱۵}، اشپرنگر^{۱۶}، امرالد^{۱۷}، اُوید^{۱۸}، آکسفورد^{۱۹}، جاما^{۲۰}، ام دی کانسالت^{۲۱}، بی ام جی^{۲۲}، اینترساینس وایلی^{۲۳} و فیری مدیکال جورنال^{۲۴} اشاره شده است. بنابراین پژوهش حاضر، با هدف تعیین بررسی میزان آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی این دانشگاه در سال ۱۳۹۰ صورت گرفته است، و در ادامه سعی شده است تا به سؤالات زیر پاسخ داده

تکمیلی دانشگاه شیراز با پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن ابسکو، پروکوئست، ساینس دایرکت و الزویر و استفاده ایشان از پایگاه‌های مذکور پرداخته‌اند. در بین پژوهش‌های خارج کشور الستون، میدگلی و بریان^۱ (۲۰۰۴) در پژوهشی به بررسی میزان آگاهی، کاربرد و هم‌چنین اولویت‌های مشاهده شده، جهت استفاده از پایگاه‌ها محلی در اسکاتلند پرداختند. چوئوخذن ویشلی^۲ (۲۰۰۴) نیز در پژوهشی دانش کامپیوتری کتابداران و کاربرد آی تی را در کتابخانه‌های دانشگاهی یاواتمال دیستریکت^۳ مورد بررسی قرار داده است. کوپربرگ^۴ (۲۰۰۴) در پژوهشی سودمندی پنج پایگاه اطلاعاتی دارویی تمام متن را مورد بررسی قرار داد. منان خان، زیدو مصطفی^۵ (۲۰۰۹) نیز در پژوهش خود میزان کاربرد پایگاه‌های پیوسته توسط اعضای دانشکده و محققین دانشگاه جواهر لعل نهرو را مورد بررسی قرار دادند. بارو، اندوور و ابوگ^۶ (۲۰۱۱) در بررسی خود به این نتیجه رسیدند که اکثریت دانشجویان با منابع اطلاعاتی پیوسته از جمله پایگاه‌های هیناری^۷، سینال^۸، مدلاین^۹ و منابع موجود در کتابخانه مجازی که برای بازیابی مقالات مرتبط با علوم پزشکی مورد نیاز هستند، آشنایی نداشتند. آنان دلیل این امر را کمبود مهارت سواد اطلاعاتی دانشجویان و ناموفق بودن برنامه‌های آموزشی کتابخانه‌ها و دانشکده‌های پزشکی قلمداد کردند. اما شارما، لاکپتو ریتی^{۱۰} (۲۰۱۱) در بررسی خود نشان دادند که بیشتر کاربران با منابع الکترونیک مختلف در زمینه‌های خاص آشنایی داشته و به طور منظم از آنها استفاده می‌کنند، و هدف آنها در استفاده از منابع الکترونیک را انجام اموری چون تدریس، تحقیق و سرگرمی می‌دانند.

باتوجه به مطالب یاد شده، اینگونه می‌توان استنتاج کرد که

¹¹ Magiran
¹² SID
¹³ Iranmedex
¹⁴ Science direct
¹⁵ ProQuest
¹⁶ Springer
¹⁷ Emerald
¹⁸ Ovid
¹⁹ Oxford
²⁰ JAMA
²¹ MDConsult
²² BMJ
²³ Intersciencewiley
²⁴ Free Medical Journals

¹ elston, midgley, & birnie
² Choukhandevaishali
³ Yavatmal District
⁴ Kupferberg
⁵ Mannankhan, Zaidi, Mustafa
⁶ Baro, Endouware, Ubogu
⁷ HINARI
⁸ CINHAL
⁹ Medline
¹⁰ Sharma, Lakhpat, Ritu

شود.

۱. میزان آگاهی کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی، دانشگاه در سال ۱۳۹۰ چقدر است؟
۲. میزان استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی، دانشگاه در سال ۱۳۹۰ چقدر است؟
۳. بیشترین آگاهی و آشنایی کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۰ مربوط به کدام یک از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی، دانشگاه می‌باشد؟
۴. بیشترین استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۰ مربوط به کدام یک از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی، دانشگاه می‌باشد؟

هم‌چنین در این پژوهش فرضیه‌ای مبنی بر اینکه بین میزان آگاهی و میزان استفاده کتابداران از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی رابطه معنی داری وجود دارد، مورد آزمون قرار گرفته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است که به روش پیمایشی و با رویکرد توصیفی انجام شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از فنون آماری مختلف مانند توزیع فراوانی داده‌ها، درصد و ارائه میانگین استفاده شده است.

جامعه آماری پژوهش شامل ۷۷ نفر پرسنل شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان است که به عنوان کتابدار در این کتابخانه‌ها در سال ۱۳۹۰ مشغول به فعالیت می‌باشند. با توجه به محدود بودن جامعه پژوهش، نمونه‌گیری انجام نشد و نمونه برابر کل جامعه است.

در این پژوهش به منظور گردآوری اطلاعات، و فراهم آوردن پیشینه پژوهش مرتبط با موضوع تحقیق از روش کتابخانه‌ای و به منظور، گردآوری داده‌ها جهت دستیابی به

اهداف پژوهش و پاسخ به سؤالات این تحقیق از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شده است. پرسش‌نامه شامل سه مؤلفه، و هر مؤلفه دارای ۱۴ سؤال بسته می‌باشد که به ترتیب توزیع و تکمیل پرسش‌نامه‌ها در میان کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان هم، با مراجعه حضوری به کتابخانه‌های دانشکده‌ای، و بخش‌های مختلف کتابخانه مرکزی و هم در چندین نوبت از طریق تماس تلفنی و پست الکترونیکی صورت گرفت، که نهایتاً ۶۶ پرسش‌نامه گردآوری گردید. پس از توزیع و جمع‌آوری، داده‌های به دست از طریق نرم افزار آماری اس پی اس اس^۱ تجزیه و تحلیل سپس از طریق آمارهای توصیفی شامل گرایش‌های مرکزی و پراکندگی، جداول توزیع فراوانی و نمودارهای مناسب به پرسش‌های پژوهش پاسخ داده شده است.

روایی پرسش‌نامه، بر اساس مشاهدات پژوهشگر، و نیز مشورت با اساتید راهنما و مشاور تأیید شد، و به منظور تعیین روایی صوری پرسش‌نامه (ساختاری و محتوایی) دیدگاه پنج تن از متخصصین و صاحب نظران این حوزه مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت، و اعتبار آن از نظر ساختار سؤالات، ارتباط با هدف، جمله بندی، سنجیده و پرسش‌نامه در موارد مورد نیاز رفع ابهام و ویرایش گردید. هم‌چنین جهت سنجش پایایی پرسش‌نامه در این پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که میزان آن برای پرسش‌نامه تحقیق حاضر ۰/۸۱ به دست آمد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌ها نشان داد از بین ۷۷ نفر کتابدار شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان ۶۶ نفر از آنان به پرسش‌های پژوهش پاسخ داده اند، که ۷۷/۳ درصد آنان را زنان، و ۲۲/۷ را مردان تشکیل می‌دهند. هم‌چنین از این تعداد ۱۵/۱ درصد دارای مدرک تحصیلی دیپلم، ۹/۱ درصد فوق دیپلم، ۵۷/۶ لیسانس و ۱۸/۲ درصد از آنان فوق لیسانس و بالاتر می‌باشد. از طرفی یافته‌ها نشان داد ۷۵/۸ درصد از این

^۱ SPSS

البته، این نکته نیز قابل ذکر است که، در این بررسی مشخص شد. با توجه به مشکلات و کمبود نیروی انسانی در کتابخانه‌ها به خصوص مراکز آموزشی درمانی، یک نفر کتابدار ممکن است، در چندین بخش به ارائه خدمت مشغول باشد. اما فعالیت یک نفر ممکن است در بخش‌هایی مختلف مورد محاسبه قرار گرفته باشد. در ادامه در این بخش، یافته‌ها و نتایج مربوط به سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش، به ترتیب ارائه می‌شود.

پاسخ سؤال اول: میزان آگاهی کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی، دانشگاه در سال ۱۳۹۰ چقدر است؟

افراد دانش آموخته و فارغ التحصیل رشته کتابداری و اطلاع رسانی و ۱۶/۶ درصد دانش آموخته غیر کتابداری هستند، که البته ۱۰/۶ درصد از افراد نیز بنا به دلایلی از ذکر مدرک تحصیلی خود داری کرده‌اند.

سوابق خدمتی آنان نشان می‌دهد ۱۳/۶ درصد این افراد زیر پنج سال، ۳۱/۸ درصد بین ۶ تا ۱۰ سال، ۲۵/۸ درصد ۱۱ تا ۱۵ سال و ۲۸/۸ درصد بیش از ۱۶ سال سابقه فعالیت دارند. توزیع فراوانی محل اشتغال آنان نشان می‌دهد بیشترین تمرکز فعالیت کتابداران ابتدا در بخش امانت با ۶۸/۲ درصد، و سپس بخش اطلاع رسانی با ۴۵/۴۵ درصد می باشد. هم‌چنین کمترین تمرکز آنان با ۷/۶ درصد، و ۹/۱ درصد به ترتیب مربوط به بخش ثبت و سمعی و بصری است، و ۲۵/۸ درصد افراد نیز در بخش مدیریت و سرپرستی کتابخانه مشغول فعالیت می باشند.

جدول ۱. توزیع فراوانی و میانگین نمره آگاهی کتابداران از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی دانشگاه (از ۱۰۰)

نمره آگاهی	تعداد	درصد
۰-۲۰ (خیلی کم)	۸	۱۲/۱
۲۱-۴۰ (کم)	۶	۹/۱
۴۱-۶۰ (متوسط)	۱۸	۲۷/۳
۶۱-۸۰ (زیاد)	۲۵	۳۷/۹
۸۱-۱۰۰ (خیلی زیاد)	۹	۱۳/۶
کل	۶۶	۱۰۰
میانگین نمره		۵۸/۲
انحراف معیار		۲۳/۱

پاسخ سؤال دوم: میزان استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی، دانشگاه در سال ۱۳۹۰ چقدر است؟

یافته‌های جدول ۱ نشان داد، ۷۸/۸ درصد کتابداران اظهار داشته‌اند، میزان آگاهی آنان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی در حد متوسط به بالا است، و ۲۱/۲ درصد آنان میزان آگاهی خود را کم یا خیلی کم گزارش کرده‌اند. ضمناً میانگین نمره آگاهی آنان ۵۸/۲ از ۱۰۰ و انحراف معیار آگاهی آن نیز ۲۳/۱ به دست آمد.

جدول ۲. توزیع فراوانی و میانگین نمره استفاده کتابداران از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی دانشگاه (از ۱۰۰)

میزان استفاده	تعداد	درصد
۰-۲۰ (خیلی کم)	۱۱	۱۶/۷
۲۱-۴۰ (کم)	۱۶	۲۴/۲
۴۱-۶۰ (متوسط)	۲۳	۳۴/۹
۶۱-۸۰ (زیاد)	۱۴	۲۱/۲
۸۱-۱۰۰ (خیلی زیاد)	۲	۳
کل	۶۶	۱۰۰
میانگین نمره		۴۷/۴۵
انحراف معیار		۱۹/۵۶

یافته‌های جدول ۲ نشان داد، بر اساس اظهارات کتابداران میزان استفاده آنان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی در حد متوسط به بالا است. ضمناً میانگین نمره استفاده آنان ۴۷/۴۵ از ۱۰۰ و انحراف معیار آن نیز ۱۹/۵۶ به دست آمد.

جدول ۳. توزیع فراوانی و میانگین نمره آشنایی واقعی کتابداران با پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی دانشگاه (از ۱۰۰)

آشنایی واقعی	تعداد	درصد
۰- ۲۰ (خیلی کم)	۱۱	۱۶/۷
۲۱-۴۰ (کم)	۵	۷/۶
۴۱-۶۰ (متوسط)	۲۰	۳۰/۳
۶۱-۸۰ (زیاد)	۲۵	۳۷/۸
۸۱-۱۰۰ (خیلی زیاد)	۵	۷/۶
کل	۶۶	۱۰۰
میانگین نمره		۵۱/۵۲
انحراف معیار		۲۶/۴

یافته‌های جدول ۳ نشان داد ۷۵/۷ درصد کتابداران در حد متوسط به بالا موفق به یافتن پاسخ صحیح سؤالات مطرح شده در ارتباط با پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی شده‌اند. ضمناً میانگین نمره آشنایی واقعی آنان ۵۱/۵۲ از ۱۰۰ با انحراف معیار ۲۶/۴ به دست آمد.

جدول ۴. میانگین و انحراف معیار سه بخش میزان آگاهی، میزان استفاده و آشنایی واقعی کتابداران با پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن

موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی دانشگاه بر اساس (از ۱۰۰)

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار
نمره آگاهی	۶۶	۵۸/۲	۲۳/۱
نمره استفاده	۶۶	۴۷/۴۵	۱۹/۵۶
نمره آشنایی واقعی	۶۶	۵۱/۵	۲۶/۴

پاسخ سؤال سوم: بیشترین آگاهی و آشنایی کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۰ مربوط به کدام یک از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی، دانشگاه می باشد؟

مقایسه یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد، میانگین نمره آگاهی، استفاده و آشنایی واقعی کتابداران از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی تفاوت فاحشی نداشته و با اندکی اختلاف که طبیعی نیز است در یک راستا می باشد.

جدول ۵. نمره و رتبه آگاهی کتابداران از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم

پزشکی اصفهان

میزان آگاهی (به درصد)

پایگاه	میزان آگاهی (به درصد)					رتبه		
	۰	۱	۲	۳	۴			
Science direct(Elsevier)	۳	۱۳/۶	۳	۳۱/۸	۳۴/۸	۳/۲۳	۳	
Proquest	۳	۱۳/۶	۶/۱	۳۶/۴	۳۱/۸	۹/۱	۳/۰۸	۶
Springer	۴/۵	۱۵/۲	۱۲/۱	۴۰/۹	۱۸/۲	۹/۱	۲/۸۰	۷
Emerald	۶/۱	۱۹/۷	۱۶/۷	۲۸/۸	۲۱/۲	۷/۶	۲/۶۲	۱۰
Wiley Interscience	۷/۶	۱۶/۷	۲۴/۲	۲۷/۳	۱۹/۷	۴/۵	۲/۴۸	۱۱
Ovid	۴/۵	۱۲/۱	۱۲/۱	۲۲/۷	۳۴/۸	۱۳/۶	۳/۱۲	۵
Oxford	۳	۱۵/۲	۲۲/۷	۳۶/۴	۱۳/۶	۹/۱	۲/۷۰	۹
Free medical journals	۳	۱۶/۷	۲۱/۲	۲۷/۳	۱۹/۷	۱۲/۱	۲/۸۰	۸
JAMA	۴/۵	۱۸/۲	۶/۱	۵۱/۵	۱۳/۶	۶/۱	۲/۷۰	۹
MD consult	۴/۵	۱۵/۲	۱۵/۲	۳۹/۴	۱۶/۷	۹/۱	۲/۷۶	۸
BMJ	۶/۱	۱۵/۲	۱۹/۷	۲۸/۸	۲۲/۷	۷/۶	۲/۷۰	۹
Magiran	۴/۵	۱۳/۶	۷/۶	۱۶/۷	۳۰/۳	۲۷/۳	۳/۳۶	۱
SID	۶/۱	۱۳/۶	۱۲/۱	۱۹/۷	۲۴/۲	۲۴/۲	۳/۱۵	۴
Iranmedex	۶/۱	۱۳/۶	۱۰/۶	۱۸/۲	۲۲/۷	۲۸/۸	۳/۲۴	۲

نتیجه ضریب همبستگی اسپیرمن نشان می‌دهد بین نمره آگاهی و نمره استفاده کتابداران از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام

از ۵ در مکان سوّم قرار دارد.

متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی دانشگاه رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد و با ($t=814, p<001$) می‌توان نتیجه گیری کرد که فرضیه پژوهش نیز تأیید شد.

پاسخ سؤال چهارم: بیشترین استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۰ مربوط به کدام یک از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی، دانشگاه می باشد؟

یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد بیشترین میزان آگاهی کتابداران مربوط به پایگاه‌های داخلی است، به طوری که پایگاه مگیران و پایگاه ایرانمدکس به ترتیب با کسب نمره ۳/۳۶ و ۳/۲۴ از ۵ به عنوان رتبه‌های اوّل و دوّم معرفی شده‌اند، و در بین پایگاه‌های خارجی نیز ساینس دایرکت با کسب نمره ۳/۲۳

جدول ۶. نمره و رتبه استفاده کتابداران از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم

پزشکی اصفهان

میزان استفاده به درصد

پایگاه	میزان استفاده به درصد						رتبه
	۰ استفاده نکرده	۱ خیلی کم	۲ کم	۳ متوسط	۴ زیاد	۵ خیلی زیاد	
Science direct(Elsevier)	۰	۱۹/۷	۲۵/۸	۲۷/۳	۱۵/۲	۱۲/۱	۳
Proquest	۰	۲۲/۷	۲۷/۳	۲۲/۷	۱۸/۲	۹/۱	۴
Springer	۱/۵	۲۵/۸	۲۵/۸	۳۴/۸	۶/۱	۶/۱	۶
Emerald	۱/۵	۳۴/۸	۲۵/۸	۲۴/۲	۱۲/۱	۱/۵	۹
Wiley Interscience	۴/۵	۳۶/۶	۳۰/۳	۱۸/۲	۷/۶	۳	۱۳
Ovid	۱/۵	۲۸/۸	۲۲/۷	۲۲/۷	۱۹/۷	۴/۵	۵
Oxford	۱/۵	۳۴/۸	۳۱/۸	۲۷/۳	۴/۵	۰	۱۲
Free medical journals	۰	۳۷/۹	۱۸/۲	۲۸/۸	۱۲/۱	۳	۷
JAMA	۳	۳۷/۹	۱۶/۷	۳۷/۹	۴/۵	۰	۱۰
MD consult	۱/۵	۳۴/۸	۲۲/۷	۲۸/۸	۹/۱	۳	۸
BMJ	۶/۱	۳۷/۹	۱۸/۲	۳۱/۸	۴/۵	۱/۵	۱۱
Magiran	۱/۵	۲۵/۸	۱۵/۲	۱۳/۶	۲۴/۲	۱۹/۷	۱
SID	۱/۵	۲۷/۳	۱۹/۷	۱۶/۷	۱۶/۷	۱۸/۲	۳
Iranmedex	۱/۵	۲۲/۷	۱۹/۷	۲۱/۲	۱۵/۲	۱۹/۷	۲

پایگاه داخلی سید با کسب نمره ۲/۷۴ از ۵ مشترک هستند، در مکان سوّم قرار دارد.

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد، بیشترین میزان استفاده کتابداران نیز مربوط به پایگاه‌های داخلی است، به طوری که پایگاه مگیران و پایگاه ایرانمدکس به ترتیب با کسب نمره ۲/۹۲ و ۲/۸۵ از ۵ به عنوان رتبه‌های اوّل و دوّم معرفی شده اند. در بین پایگاه‌های خارجی نیز ساینس دایرکت به همراه

جدول ۷. توزیع فراوانی آشنایی واقعی کتابداران با پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی دانشگاه

علوم پزشکی اصفهان

پاسخ صحیح میزان آشنایی واقعی (درصد)			
رتبه	درصد	تعداد	پایگاه
۱	۷۷/۳		Science direct(Elsevier)
۳	۶۶/۷		Proquest
۱۰	۳۶/۴		Springer
۴	۶۵/۲		Emerald
۶	۵۷/۶		Wiley Interscience
۷	۵۴/۵		Ovid
۱۱	۳۰/۳		Oxford
۹	۳۷/۹		Free medical journals
۵	۶۳/۶		JAMA
۸	۵۰		MD consult
۱۳	۲۱/۲		BMJ
۵	۶۳/۶		Magiran
۱۲	۲۴/۲		SID
۲	۷۲/۷		Iranmedex

دانشجویان و کارمندان با بانک‌های اطلاعاتی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان خیلی خوب، اما میزان استفاده آنها از این پایگاه‌ها کم می‌باشد. البته، شاید به توان یکی از دلایل هم‌سو بود. میزان آگاهی و میزان استفاده کتابداران، در بررسی حاضر را نگرش آنان در ارتباط با عملکرد مثبت در حوزه تخصصی مربوط به آنها دانست، زیرا نتایج پژوهش فرج پهلوی و شهبازی (۱۳۸۱) نیز مؤید این مطلب است که میان نگرش کاربران با عملکرد آنان رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. هم‌چنین، نتایج این قسمت، از پژوهش با نتایج حاصل از پژوهش آل مختار و رحیمی (۱۳۸۲) هم‌سو می‌باشد. آنها در پژوهش خود به این نتیجه رسیده‌اند که بین میزان آشنایی و میزان استفاده از شیوه‌های دسترسی به اطلاعات الکترونیک رابطه معناداری وجود دارد.

آزمون فرضیه این پژوهش نشان داد بین جنسیت کتابداران

یافته‌های جدول ۷ نشان داد ۷۷/۳ درصد از کتابداران به سؤال مربوط به مجموعه ساینس دایرکت و ۷۲/۷ درصد به سؤال مربوط به ایرانمدکس پاسخ صحیح داده‌اند، و کمترین پاسخ آنان نیز به ترتیب با ۲۱/۲ درصد، و ۲۴/۲ درصد مربوط به مجموعه‌های بی ام جی و سید است.

بحث و نتیجه‌گیری

این بررسی نشان داد، میزان آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی این دانشگاه در حد متوسط به بالا است. مضاف بر اینکه میانگین نمره آگاهی و نمره استفاده آنان از پایگاه‌های مذکور در یک راستا می‌باشد، که این نتایج با پژوهش رحیمی و آقاجانی (۱۳۸۲) با هم‌سو می‌باشد. زیرا نتایج مطالعه آنها نشان داد، میزان آشنایی اساتید،

رسیدند در هر یک از گروه‌های مورد مطالعه، برخی پایگاه‌ها دارای اهمیت ویژه ای هستند. می‌توان نتیجه گرفت که برخی از پایگاه‌های اطلاعاتی خاص نزد کتابداران این دانشگاه به خاطر ویژگی‌ها مانند: شهرت، سادگی، زبان، محتوا، پوشش، سهولت دسترسی و راحتی کار با آن، آشنائی قبلی، آموزش، میزان موفقیت در بازیابی اطلاعات و ... دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشند که باعث شده تأثیر مستقیم بر نگرش کتابداران در مورد میزان آگاهی و استفاده از پایگاه‌های مذکور باشد.

به طور خلاصه، میزان آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود، در صفحه خانگی این دانشگاه در حد متوسط به بالا ارزیابی شده است. جنسیت کتابداران در میزان آگاهی و استفاده آنان تأثیر نداشته است. ولی بین سطح تحصیلات و همچنین رشته تحصیلی و نمره آگاهی و استفاده آنان رابطه معنادار مستقیم وجود دارد. در این بررسی مشخص شد میزان آگاهی و همچنین استفاده کتابداران از پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی به طور نسبی بیشتر است، و بالاترین رتبه میزان آگاهی و استفاده نزد این افراد ابتدا مربوط به پایگاه‌های داخلی و پس از آن پایگاه‌های خارجی است.

حال با توجه با توجه به نتایج این پژوهش مبنی بر اینکه میزان آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی این دانشگاه در حد متوسط به بالا است. پیشنهاد می‌شود برای بیشتر شدن این آگاهی و استفاده در جهت برگزاری کارگاه‌های آموزشی پایگاه‌های اطلاعاتی تلاش شود. همچنین با توجه به نتایج این پژوهش مبنی بر اینکه میزان آگاهی و همچنین استفاده کتابداران از پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی بطور نسبی بیشتر از پایگاه‌های خارجی است پیشنهاد می‌شود، با برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی برای رفع این کاستی تلاش شود.

تشکر و قدردانی

در پایان لازم می‌دانم پس از حمد و سپاس خداوند متعال که مجال داد تا گامی هر چند کوچک در راستای اهداف علمی

و میزان آگاهی و استفاده آنان از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن موجود در صفحه خانگی کتابخانه مرکزی این دانشگاه رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین مطابق با پژوهش آل مختار و رحیمی (۱۳۸۲) که در بررسی خود به این نتیجه رسیدند که بین مدارک تحصیلی و بخش‌های کار کتابداران دانشگاه، و میزان آشنایی و میزان استفاده آنها از اینترنت رابطه معناداری وجود دارد. در این مطالعه نیز ضریب همبستگی اسپیرمن نشان داد، بین سطح تحصیلات و همچنین رشته تحصیلی کتابداران با نمره آگاهی، و نمره استفاده آنان از پایگاه‌های مذکور رابطه معنادار مستقیم وجود دارد. بر اساس یافته‌های این بررسی به جرأت می‌توان گفت نگرش و دانش تخصصی کتابداران است، که در میزان آگاهی و استفاده آنان تأثیر مستقیم داشته و نه تجربه و سابقه کار آنها، همچنان که فرج پهلوی و شهبازی (۱۳۸۱) در بررسی خود به این نتیجه رسیدند که میان تجربه و عملکرد افراد در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی رابطه معناداری مشاهده نشده است.

نتایج نشان داد میزان آگاهی و همچنین استفاده کتابداران از پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی به طور نسبی بیشتر از پایگاه‌های خارجی است. با توجه به بالاترین نمره میانگین، رتبه‌های اول و دوم، میزان آگاهی و استفاده نزد کتابداران این دانشگاه به ترتیب مربوط به پایگاه مجلات فارسی مگیران و سپس پایگاه نشریات پزشکی ایرانمدکس می‌باشد. در بین پایگاه‌های خارجی نیز رتبه‌های اول و دوم به ترتیب به پایگاه‌های اوید و ساینس دایرکت اختصاص دارد، و کمترین میزان آگاهی و استفاده نزد کتابداران نیز مربوط به پایگاه اطلاعاتی اینترساینس وایلی می‌باشد. نتایج این بخش از پژوهش دقیقاً با پژوهش سلمانی ندوشن (۱۳۸۶) هم‌سویی دارد. زیرا ایشان نیز در بررسی خود به این نتیجه رسید که پایگاه اطلاعاتی ساینس دایرکت بیشتر از سایر پایگاه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد، و کمترین میزان استفاده در جامعه مورد مطالعه ایشان نیز مربوط به پایگاه وایلی بود. در همین ارتباط و بر اساس پژوهش الستون، ژاک اسمیت و میدگلی (۲۰۰۴)^۱ که به این نتیجه

¹ elston, midgley, & birnie

فرج پهلوی، ع؛ شهبازی، م. (۱۳۸۱). عوامل موثر در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی بررسی نگرش و عملکرد دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی. فصلنامه کتاب، ۱۳(۴)، ۵۴-۷۱.
قابل های اطلاعاتی. منبع اینترنتی مرادی، ن. (۱۳۸۴). آشنایی با بانک دسترسی از طریق:

<http://research.ui.ac.ir/mainpage/research/ketabkhanee/info-bank/index.htm>. Accessed Desember 23, 2008

Baro E E, Endouware BC, Ubogu, J. O. (2011). Awareness and use of online information resources by medical students at Dental State University in a Nigeria Library. *Hi Tech News*, 28 (10), 11-17, Retrieved: Desember 22, 2013, from emeraldinsight, Available at: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?isn=0741-9058&volume=28&issue=10&articleid=17009792&show=html>.

Choukhanda Vaishali, G. (2004). *Librarian's Computer Awareness and Use of it Application in College Libraries of Yavatmal District (Maharashtra)*. Retrieved: February 28, 2009, from inflibnet, Available at: ir.inflibnet.ac.in:8080/jspui/bitstream/1944/220/1/cali_51.pdf.

Elston, S, Midgley, G, & Birnie (2004). *Current awareness, use and perceived priorities for rural databases in Scotland*. Retrieved: February 28, 2009, from sciencedirect, Available at: <http://www.sciencedirect.com/science?>

Kupferberg, H. (2004). Evaluation of five full-text drug databases by pharmacy students, faculty, and librarians. *Journal of the Medical Association*, 92 (1). Retrieved: february 28, 2009, from scopus, Available at: <http://www.scopus.com/results/results.url?sort=plf-f&src=s&st1=database&st2=librarian&sid>.

Mannan Khan A., Zaidi. S. Mustafa, B. (2009). *Use of on-line databases by faculty members and research scholars of Jawaharlal Nehru University (JNU) and Jamia Millia Islamia (JMI), New Delhi (India)*. Retrieved: June 1, 2009, from sciencedirect, Available at: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6WGP-4WBR6MX-1&_user=1403370&_coverDate=05%2F22%2F2009&_alid=926029849&_rdoc. Accessed June 1, 2009

Sharma CH, Lakhpat S, Ritu SH. (2011). Usage and acceptability of e-resources in National

میهن اسلامی برداریم. از تمامی عزیزانی که در این پژوهش از محضر مبارکشان کسب فیض نموده‌ایم به خصوص مسئولین و پرسنل مرکز تحقیقات فناوری اطلاعات در امور سلامت و کتابداران دانشگاه علوم پزشکی که در تمام مراحل این پژوهش از هیچ کمکی دریغ نوزیدند، تشکر نماییم.

منابع

آل مختار، م. ج.، رحیمی، ع. (۱۳۸۲). بررسی میزان آشنایی و استفاده محققین و پژوهشگران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با شیوه های دسترسی به اطلاعات الکترونیک. ارائه شده در ششمین همایش ملی کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی با تکیه بر نظام‌های نوین اطلاع رسانی و پژوهش‌های پزشکی ایران؛ ۱۳۸۲ اردیبهشت ۱۰ الی ۱۱؛ اصفهان، ایران.

رحیمی، ع؛ آقاجانی، ا. (۱۳۸۲). میزان آشنایی و وضعیت استفاده از بانک‌های اطلاعاتی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۸۲. قابل دسترسی از طریق:

رحیمی، ع.، پهلوی، م. (۱۳۸۳). بررسی وضعیت استفاده از اینترنت توسط کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و عوامل موثر در آن در سال ۱۳۸۲ [طرح تحقیقاتی]. اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.

زاهدی ز؛ جوکار ع. (۱۳۸۶). تأثیر دسترسی به پایگاه های اطلاعاتی پیوسته بر خدمات تحویل مدرک در کتابخانه‌های دانشگاهی ایران. فصلنامه علوم و فن آوری اطلاعات [نشریه الکترونیکی]؛ ۲۲(۳). قابل دسترسی از طریق:

http://www.irandoc.ac.ir/etelaart/22/zahedi_abs.htm. february 28, 2009

حیاتی، ز؛ جوکار، ط. (۱۳۸۸). بررسی میزان آشنایی و استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز با پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن ایسکو، پروکوئست، ساینس دایرکت و الزویر. فصلنامه مطالعات ملی و تحقیقات کتابداری (فصلنامه کتاب)، ۲۴ (۱). بازیابی شده در تاریخ ۱ دی ۱۳۹۲ از <http://www.magiran.com/view.asp?Type=pdf&ID=1143858&l=en>.

سلمانی ندوشن، ا. (۱۳۸۶). بررسی میزان، مطلوبیت و عوامل موثر بر استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته توسط اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال ۱۳۸۵-۸۶ [پایان نامه]. تبریز: دانشگاه تبریز.

Dairy Research Institute (NDRI) and National Bureau of Animal Genetic Resources (NBAGR), India. *Electronic Library*, 29 (6), 803-816.

